Sosiaali- ja terveysvaliokunta 11.11.2025

Asiantuntijalausunto Suomen Farmasialiitto ry

Asia: HE 111/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle apteekkitalouden uudistusta ja lääkesäästöjen toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Yleisiä huomioita esityksestä

Pääministeri Orpon hallitusohjelmakirjauksen mukaan ”uudistuksessa on huomioitava apteekkivero ja lääketaksa yhdessä siten, että huomioidaan apteekkien tosiasiallinen kannattavuus sekä turvataan maanlaajuinen apteekkiverkosto, rationaalisen lääkehoidon toteutumiseksi farmaseuttinen tuki (ml. lääkeneuvonta), lääkitysturvallisuus ja lääkkeiden saatavuus.”

Farmasialiiton näkemyksen mukaan hallitusohjelmaan kirjattu hyvä tavoite rationaalisen lääkehoidon toteutumiseksi ei tämän lakiesityksen myötä toteudu. Esitys vaarantaa maanlaajuisen apteekkiverkoston säilymisen ja heikentää huoltovarmuutta. Ehdotetut muutokset eivät paranna lääkkeiden saatavuutta ja saavutettavuutta. Lisäksi ne heikentävät farmaseuttisen tuen saatavuutta apteekeista, sillä apteekkien sopeuttamistoimet tulevat todennäköisimmin kohdistumaan farmaseuttiseen henkilöstöön. Esitys ei näin ollen tue tarkoituksenmukaisen lääkehoidon toteutumista, ja siihen sisältyy lääke- ja lääkitysturvallisuusriskejä.

Sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan parhaillaan esityksiä liittyen muun muassa apteekkien tehtäviin ja verkkoapteekkitoimintaan. Farmasialiitto pitää harmillisena järjestystä, jossa ensin leikataan apteekkien edellytyksiä kehittää toimintaansa entistä selkeämmin osaksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa, ja sen jälkeen vasta aletaan miettiä, mitä apteekkitoiminnalta Suomessa ylipäätään halutaan.

Myös hallitusohjelmaan kirjattu hyvinvointialueiden ja apteekkien välisen yhteistyön kehittäminen on vaikeaa tilanteessa, jossa taloudellisia resursseja yhteistyön kehittämiselle vähennetään.

Farmaseuttinen neuvonta ja ohjaus

Apteekeissa toteutettava lääkehoidon ohjaus ja farmaseuttinen neuvonta ovat kansalaisten arvostamia matalan kynnyksen terveyspalveluita. Esitetyt apteekkeihin kohdistuvat leikkaukset vaarantavat apteekkien roolin lähipalveluna ja koko sosiaali- ja terveysalaa palveleva apteekeissa annettava farmaseuttinen neuvonta ja ohjaus on taloudellisten resurssien heikentyessä vaarassa.

Apteekkien farmaseuttinen työ (lääkeneuvonta sekä reseptien tarkistus poikkeamien ja yhteisvaikutusten varalta) säästää hyvinvointialueiden kustannuksia arviolta 855 miljoonaa euroa vuodessa. Samalla asiakkaat säästävät terveyspalveluiden asiakasmaksuissa, jolloin apteekkien farmaseuttisen työn arvo nousee arviolta 950 miljoonaan euroon vuodessa. Eniten arvoa tuottaa apteekkien antama itsehoitoneuvonta. Lääkäreille keväällä 2024 tehdyn tutkimuksen mukaan ilman apteekkien itsehoitoneuvontaa perusterveydenhuollon lääkärikäyntien määrä lisääntyisi noin viidenneksellä. (Apteekkien farmaseuttisen työn arvo, ESiOR –raportti 6.8.2024 https://www.sttinfo.fi/files/2014/70524629/130890/fi .)

Apteekkiverkoston ja farmaseuttisen neuvonnan heikkenemisen vaikutukset sosiaali- ja terveydenhuollossa

Apteekki tai sivuapteekki on yhä useammin ainoa terveydenhuollon toimipiste harvaan asutuilla alueilla. Apteekeissa annetaan asiantuntevaa neuvontaa ja vastataan yhä monimutkaisempiin terveyteen liittyviin kysymyksiin. Apteekin farmaseuttinen henkilöstö osaa myös arvioida, onko tarpeen ohjata asiakas ottamaan yhteyttä terveydenhuoltoon. Apteekkiverkoston heikkenemisen myötä nämä kyselyt ohjautuvat jatkossa suoraan hyvinvointialueille kuormittaen lisää jo valmiiksi rasittunutta sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Hyvinvointialueilla ollaan huolissaan apteekkien aukioloaikojen supistumisesta ja lääkehoitojen saatavuudesta iltaisin ja viikonloppuisin.

Esityksessä ehdotettu apteekeille annettava oikeus poiketa lääkemääräyksestä ja korjata siinä oleva ilmeinen virhe eräissä tilanteissa on osoitus apteekkien farmaseuttisen osaamisen paremmasta hyödyntämisestä, ja on siten erittäin kannatettava. Ehdotus toteuttaa osaltaan hallitusohjelmakirjausta siitä, että apteekkien henkilöstön osaamista pyritään hyödyntämään entistä enemmän osana sosiaali- ja terveydenhoitoa.

Farmaseuttisen osaamisen väheneminen apteekeissa sopeuttamistoimien myötä on kestämätöntä tilanteessa, jossa samanaikaisesti keskustellaan siitä, mitä apteekkitoiminnalta ylipäätään tulevaisuudessa halutaan. Apteekkien farmaseuttisesta osaamisesta löytyisi laajempaakin potentiaalia sosiaali- ja terveydenhuollon tueksi, jos poliittista tahtotilaa löytyisi pistemäisten säästötoimenpiteiden sijaan tarkastella rationaalisella lääkehoidolla saavutettavia säästöjä laajemmin terveydenhuollossa.

Esityksen vaikutukset lääkkeiden käyttäjiin

Esitetyt säästötoimenpiteet yhdistettynä jo aiempina vuosina toteutettuihin toimenpiteisiin heikentävät apteekkien kannattavuutta ja ovat pahimmillaan uhka nykyiselle maankattavalle apteekkijärjestelmälle. Esitetyt säästöt tulevat johtamaan sopeutustoimiin apteekeissa, ja tällä on vaikutusta myös alueella asuvien kansalaisten lääkkeiden saavutettavuuteen. Palvelutason heikkeneminen aiheuttaa riskin myös lääke- ja lääkitysturvallisuudelle. Asia todetaan myös esitysluonnoksessa.

Arvioiden mukaan osa apteekeista ja sivuapteekeista muuttuu kannattamattomiksi, aukioloaikoja lyhennetään, farmaseuttista työvoimaa vähennetään ja pahimmillaan toimipisteitä lopetetaan. Lääkkeiden käyttäjille tämä tulee näkymään pitempinä apteekkimatkoina, suppeampina aukioloaikoina sekä farmaseuttisen henkilöstön vähentämisen vuoksi hitaampana palveluna. Erityisesti tämä ei-toivottava kehityssuunta tulee näkymään niissä toimipisteissä, joissa liiketoiminta perustuu reseptilääkemyyntiin eli apteekeille asetettuun perustehtävään.

Monilla paikkakunnilla apteekki on ainoa jäljellä oleva terveydenhuollon toimipiste. Näillä paikkakunnilla apteekin terveyttä edistävä yhteiskunnallinen merkitys korostuu. Apteekkiverkoston supistumisesta johtuvaa reseptilääkkeiden saavutettavuutta ja apteekkien antamaa neuvontaa ei mitenkään pystytä kompensoimaan ehdotetulla itsehoitolääkkeiden osittaisella myynnin vapauttamisella.

Reseptilääkkeiden lääketaksaan ehdotettu leikkaus heikentää entisestään reseptilääkkeiden myynnistä saatavaa katetta. Toteutuessaan leikkaus ei kannusta apteekkeja keskittymään

reseptilääkemyyntiin ja reseptilääkkeisiin liittyvän neuvonnan tarjoamiseen sekä lääkehoidon onnistumisen tukemiseen. Farmasialiitto pitää kehityssuuntaa, jossa lääkemyynnin kannattamattomuutta joudutaan korjaamaan muiden tuotteiden myymisellä, ammattiapteekkien säilymisen kannalta huolestuttavana. Myös apteekkien lääkeneuvontaa koskevassa selvityksessä (STM 2025:9 Selvitys apteekkien farmaseuttisen neuvonnan sisällöstä ja dokumentoinnista, https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4205-9) on todettu, että apteekkitalouden kokonaisuudistuksessa tulonmuodostuksen tulisi kannustaa niihin toimiin, joita apteekeilta erityisesti toivotaan.

Itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajennus

Farmasialiiton näkemyksen mukaan itsehoitolääkkeiden myynnin osittainen vapauttaminen ei tue rationaalisen lääkehoidon toteutumista (https://www.farmasialiitto.fi/wp content/uploads/2024/04/SFL_kannanotto_itsehoitolaakkeiden_myynnin_osittainen_vapauttaminen.pdf). Farmasialiitto on huolissaan itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajennuksen vaikutuksista lääkehoitoon ja lääkitysturvallisuuteen. Apteekkien farmaseuttisen henkilöstön rooli itsehoitolääkkeen tarpeen selvittelyssä yhdessä asiakkaan kanssa, tarkoituksenmukaisen ja turvallisen itsehoitolääkkeen valinnassa sekä tarvittaessa asiakkaan hoitoon ohjaamisessa on merkittävä rationaalista lääkehoitoa tukeva tekijä.

Laajemman saatavuuden ennakoidaan esityksenkin mukaan kasvattavan tarpeetonta lääkkeiden hankintaa ja lisäävän väärinkäyttöä, haittavaikutuksia ja tarpeellisen muun hoidon aloituksen viivästymistä. Esitys on näin ristiriidassa pääministeri Orpon hallitusohjelmaan kirjatun rationaalisen lääkehoidon tavoitteen toteutumisen kanssa.

Itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajennuksella ei myöskään saavuteta tavoiteltua julkisen talouden säästöä, sillä ilman reseptiä ostettavat itsehoitolääkkeet ovat korvausjärjestelmän ulkopuolella. Sen sijaan on vaarana, että myynnin vapauttaminen ja siitä johtuva epätarkoituksenmukaisten lääkitysten lisääntyminen sekä hoitoon ohjauksen viivästyminen johtavatkin lisääntyneisiin kustannuksiin muualla terveydenhuollossa.

Esityksen mukaan lääkeneuvontaa ei saisi apteekkien ulkopuolella antaa. Fimean Lääkebarometri 2023 -väestökysely kertoo selkeästi, että apteekkien asiakkaat arvostavat farmasian ammattilaisten antamaa lääkeneuvontaa ja yli 80 % vastaajista halusi, että heillä on lääkkeitä ostaessaan mahdollisuus saada neuvontaa farmasian ammattilaiselta (Lääkebarometri 2023. Lääkkeen käyttäjien edellytykset lääkehoidon toteuttamiseen arjessa. Fimea kehittää, arvioi ja informoi julkaisusarja 4/2024). Kun kansalaisten toiveeseen yhdistää apteekkien itsehoitoneuvonnan merkityksen lääkäreiden työaikaa säästävänä tekijänä (ESiOR 2024), on entistä vaikeampi nähdä ehdotuksella yhteiskunnalle saavutettavat hyödyt.

Vaikutukset apteekkien farmaseuttiseen henkilöstöön ja farmasian opiskelijoihin

Farmasialiitto on huolissaan ehdotettujen muutosten vaikutuksista farmasian ammattilaisiin ja heidän tekemään merkittävään rationaalista lääkehoitoa edistävään työhön. Apteekeille esitetään uusia, positiivisiakin velvollisuuksia, ilman että resurssia lisätään. Kannamme huolta työmäärän lisääntymisestä ja työhyvinvoinnista tilanteessa, jossa apteekkien farmaseuttista henkilöstöä vähennetään osana sopeuttamistoimia.

Heikentyvä taloustilanne vaikuttaa myös alan houkuttelevuuteen ja apteekkien halukkuuteen huolehtia farmasian opintoihin kuuluvasta pakollisesta apteekkiharjoittelusta. Pahimmillaan opinnot voivat viivästyä, mikäli harjoittelua ei saada suoritettua ajallaan.

Suomen Farmasialiiton 18.8.2025 antama lausunto esitykseen on kokonaisuudessaan luettavissa täältä:
https://www.farmasialiitto.fi/wp-content/uploads/2025/08/18082025_farmasialiiton-lausunto-apteekkitalous.pdf

Lisätietoja:

Maija Pirttijärvi
puheenjohtaja
Suomen Farmasialiitto ry

p. 040 778 4313
maija.pirttijarvi@farmasialiitto.fi